

Печеранський Ігор Петрович
доктор філософських наук, доцент,
Київський національний університет культури і мистецтв,
Київ, Україна,
ipecheranskiy@ukr.net

ПРАВИЙ ІДЕОЛОГІЧНИЙ РУХ ЄВРОПИ ТА ПОЛІТИЧНІ УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Метою статті є аналіз передумов і особливостей зміни політичного тренду в Європі у напрямку посилення правих ідеологічних артикуляцій і, відповідно до цього, окреслення перспектив впровадження консервативної ідеології України на рівні стратегії державного управління в межах означеної тенденції. Методологія дослідження ґрунтується на нормативно-ціннісному та інституційному підходах, які застосовуються як методологічні інструменти для пізнання політико-ідеологічного ландшафту в сучасній Європі, серед ключових аспектів якого представлений суттєвий ухил в бік правих (поміркованих і крайніх) ідей. До них додається ще компаративний підхід, котрий дозволяє порівняти ідеологічні позиції крайніх і поміркованих правих, а також провести паралелі між ситуацією в Європі та Україні. Застосування методу моделювання у даному випадку дає змогу виділити основні перспективи впровадження правої ідеї і консервативної ідеології в суспільно-політичному житті України на сучасному етапі. Серед основних результатів і висновків, що їх отримано у даній статті, варто вказати на обґрунтування правоцентристського консервативного ідеологічного вектора розбудови української державності, враховуючи теперішню популярність правих в Європі, а також ті загрози, котрі несе російська агресія та олігархічно-корупційна система управління нашою країною. Вироблені основні політичні уроки на підставі європейського досвіду для України: відродження інтересу до консерватизму як ідеології, доктрини та стратегії державного управління; підкріплення консервативного курсу інституційними та конституційними механізмами; віднайдення «третього шляху» між Сцільною євроінтеграції та Харибдою «Русского мира».

Ключові слова: Європа, Україна, ідеологічний рух, права ідея, міжнародні відносини, консерватизм, третій шлях, національний суверенітет.

Pecheranskyi Igor, Doctor of Philosophy, Associate Professor, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

The right ideological movement of Europe and political lessons for Ukraine

The goal of the article is the analysis of the prerequisites and peculiarities of political trend changes in Europe in the way of the right ideological articulations strengthening and according to this the circumscription prospects for the implementation of Ukraine's conservative ideology at the level of public administration strategy within the specified tendency. Methodology of the research is based on the normative-value and institutional approaches which were applied as methodological instruments for cognition political-ideological landscape in modern Europe, among key tendencies of which is the essential slope to the side of right forces (moderate and extreme ideas). To them is also added the comparative approach which allows to compare ideological positions of extreme and moderate right forces, and also to draw a parallel between the situation in Europe and Ukraine. Applying the method of modeling in this very case gives the possibility to underline the main perspectives of the implementations of the right idea and conservative ideology in the social and political life of Ukraine at the present stage. Among the main results and conclusions which were got in this article, is worth to point out the reasoning of the right centrist conservative ideological vector of Ukrainian statehood development including present popularity of right forces in Europe and also those threats which brings Russian aggression and oligarchically-political system of management of our country. The basic political lessons on the ground of

European experience for Ukraine are made: revival of the interest to the conservatism like the ideology, doctrines and strategies of statehood management; support of the conservative course by institutional and constitutional mechanisms; making the “third way” between Scylla of eurointegration and Hariboda of the “Russian world”.

Key words: Europe, Ukraine, ideological movement, right forces idea, international relations, conservatism, the third way, national sovereignty.

Печеранский Игорь Петрович, доктор философских наук, доцент, Киевский национальный университет культуры и искусств, Киев, Украина

Правое идеологическое движение Европы и политические уроки для Украины

Целью статьи является анализ предпосылок и особенностей изменения политического тренда в Европе в сторону усиления правых идеологических артикуляций и, исходя из этого, определение перспектив внедрения консервативной идеологии Украины на уровне стратегии государственного управления в пределах обозначенной тенденции. Методология исследования основана на нормативно-ценностном и институциональном подходах, которые применяются как методологические инструменты для познания политико-идеологического ландшафта в современной Европе, среди ключевых аспектов которого существенный уклон в сторону правых (умеренных и крайних) идей. К ним добавляется еще компаративный подход, который позволяет сравнить идеологические позиции крайних и умеренных правых, а также провести параллели между ситуацией в Европе и Украине. Применение метода моделирования в данном случае позволяет выделить основные перспективы внедрения правой идеи и консервативной идеологии в общественно-политической жизни Украины на современном этапе. Среди основных результатов и выводов, которые получены в данной статье, следует указать на обоснование правоцентристского консервативного идеологического вектора развития украинской государственности, учитывая нынешнюю популярность правых в Европе, а также те угрозы, которые несет российская агрессия и олигархически-коррупционная система управления страной. Выработаны основные политические уроки для Украины на основании европейского опыта: возрождение интереса к консерватизму как идеологии, доктрины и стратегии государственного управления; подкрепления консервативного курса институциональными и конституционными механизмами; нахождение «третьего пути» между Сциллой евроинтеграции и Харибдой «Русского мира».

Ключевые слова: Европа, Украина, идеологическое движение, правая идея, международные отношения, консерватизм, третий путь, национальный суверенитет.

Вступ. Процеси, що сьогодні відбуваються в межах політико-ідеологічного простору сучасної Європи, чимось нагадують схожі прояви, котрі є хімічними і геологічними за своєю природою. Йдеться про тектогенез або ж про сукупність тектонічних рухів і процесів, що структурно видозмінюють і формують земну кору, деформують гірські породи на планеті Земля. Щось подібне відбувається і з європейським політичним ландшафтом вже більш ніж десятиліття у ХХІ ст., відношенню до якого сміливо можна застосовувати неологізми на кшталт «ідеологічний рух» (у значенні тектонічного зрушення) чи «ідеологічний зсув». І цей рух стрімко і кардинально змінює розстановку політичних сил і ситуацію на ідеологічному фронті в межах Єврозони в напрямі поглиблення правого курсу. Консервативні та націоналістичні політичні сили отримують усе більше голосів на місцевих виборах, що є закономірною реакцією на деякі рішення брюссельської бюрократії. Популярність цих сил, в якій втілюються ідеологічні зрушення, може суттєво змінити політичну мапу Європи, і вже частково змінює, що не може залишитися поза увагою тієї частини українського політичного та наукового істеблшменту, котра зацікавлена у модернізації країни, у збереженні її національної та культурної самобутності.

Мета дослідження. Саме тому метою даної статті є аналіз передумов і особливостей зміни політичного тренду в Європі у напрямку посилення правих ідеологічних артикуляцій, а ще окреслення основних перспектив для України в контексті означеної тенденції, який ідеологічний

вектор повинна обрати наша країна. Вище означена проблема дуже тісно пов'язана з вагомими науковими та практичними завданнями, з-поміж яких необхідно виокремити системну роботу над теоретичними засадами української консервативної ідеології на сучасному етапі у зв'язку зі стратегією державного управління, що повинна мати вихід у практичну площину на прикладі механізмів реалізації відповідно до цих засад зовнішньої та внутрішньої політики, дипломатії та міжнародних відносин і т. п.

Дана робота ґрунтується на нормативно-ціннісному та інституційному підходах, котрі застосовуються як методологічні інструменти для представлення та пізнання політико-ідеологічного ландшафту в сучасній Європі, серед ключових тенденцій якого є суттєвий ухил в бік правих (поміркованих і крайніх) ідей. До них додається ще компаративний підхід, котрий дозволяє порівняти ідеологічні позиції крайніх і поміркованих правих, а ще провести паралелі між ситуацією в Європі та Україні. Застосування методу моделювання у даному випадку дає змогу виділити основні перспективи впровадження правої ідеї і консервативної ідеології в суспільно-політичному житті України на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Якщо з російським вектором ситуація сьогодні є зрозумілою, там панують ідеали цивілізаційного нонконформізму, імперського шовінізму і спроби відродити «великодержавницькі» монархічні традиції, в межах яких нівелюються будь-які намагання утвердити соборність, державність й суверенність України, культивується штучне уповільнення модернізаційних процесів у контексті політико-економічного поля країни, то європейський вектор є більш цікавішим і перспективнішим, зокрема з огляду й на ті ідеологічні зрушення, що ми спостерігаємо на сучасному етапі.

Підйом європейських правих і їхні вражаючі результати на місцевих парламентських виборах за останні роки, – Швейцарська народна партія (29 %), Данська народна партія (21 %), Йоббік в Угорщині (21 %), Австрійська партія свободи (21 %), Національний фронт у Франції (14 %), Народна партія – Наша Словаччина (8 %), Партія свободи в Нідерландах (10 %), Золотий світанок у Греції (7 %), Альтернатива для Німеччини (4,7%) та інші, – свідчить не про спонтанність чи збій в системі, а про сталу і прогнозовану тенденцію, котра має власні історичні передумови.

Згадаймо першу хвилю такого підйому, що відбулася у 70–80-х рр. ХХ ст., як реакцію на два процеси: по-перше, міграційний сплеск, внаслідок якого були порушені базові засади функціонування європейського соціуму, а шалена динаміка цього сплеску суттєво впливала на зміну соціально-економічних параметрів останнього в гіршу сторону; по-друге, криза європейського ціннісного проекту внаслідок подій 1960-х рр., коли більшою мірою Західною, і частково Східною Європою ширився скепсис стосовно того аксіологічного ядра, навколо якого має об'єднатися і розвиватися європейське суспільство. Як результат, за словами О. Тевдой-Бурмулі, почалися лівацькі бунти в Парижі, а також підйом нових правих. Варто згадати О. де Бенуа та багато інших французьких філософів, політиків і громадських діячів, котрі засвідчили розлом європейської ціннісної парадигми. Ось цікаві думки автора з цього приводу: «щоб Європі пережити виклики й спокуси суспільства споживання, потрібно пройти між... Сциллою англосаксонського утилітаризму і Харибдою східного, радянського егалітаризму і колективізму. Інакше кажучи, між індивідуалізмом і колективізмом повинна пройти Європа. Це і є її третій шлях. Ця ідея стала основою руху нових правих, котра в якійсь мірі породила сучасний правий радикалізм. Звичайно, певною мірою я спрощую. Наприклад, французький правий радикалізм досить ґрунтовно пов'язаний з рухом нових правих. Як і німецький. А англійський – практично не пов'язаний. Якщо подивитися на Національний фронт Англії або на Британську національну партію (БНП), то це, скоріше, класичний расистський радикалізм. У чому проявився сплеск нового правого радикалізму? У 1980-ті рр. у Франції посилювався Національний фронт Ле Пена. А в 1990–2000-ті рр., коли рухнула біполярна система, і слідом за цим увійшла в кризу партійно-політична система західних країн (ліві втратили орієнтир, праві втратили ворога), і одночасно з цим почалася

нова, вже третя за рахунком, фаза імміграції, праві радикали з маргіналів перетворилися на важливу, хоч і не домінуючу силу» [1].

Друга «права» хвиля піднялася у 2010-х рр., коли особливо згубними виявилися наслідки лібералізації європейського візового режиму, що внесли свою лепту до економічної кризи 2008 р. Якщо розглянути результати виборів в Європі за ці останні роки, то очевидна апеляція європейців до здорового глузду, котра є своєрідним пробудженням від прорахунків і «ідолів» брюссельської бюрократії. Більшість російських політологів-аналітиків і міжнародників, особливо тих, хто є частиною пропагандистського пулу «великоросійської машини», починають говорити про політичну кризу, як про занепад Європи, з чим важко погодитися. Криза як занепад? Ні. Зміна політичного тренду? Так. Криза як загострення? Мабуть. Захисна реакція національних держав на рішення Брюсселя: невдоволення волонтаристською політикою, міграційна криза, проблемні аспекти Трансатлантичного партнерства, ослаблення національних урядів і т. п.? Так.

Саме тому коректнішим є термін «зрушення», котрий передбачає зміну вектора або акценту. Ліберальна Європа ніколи не буде, не є і не буда на 100 % ліберальною, про які б ініціативи Брюсселю не йшла мова. Вона завжди матиме в собі консервативні важелі як механізм врівноваження, стабілізації та реакцію на крайні ліві кроки. «Зрушення вправо, – зазначає професор економіки Лінцського університету Ф. Шнайдер, – обумовлене, з одного боку, міграційною кризою, з іншого – кризою європейської валюти і найсильнішим невдоволенням суспільства Євросоюзом. Ці три чинники створюють ситуацію невизначеності для багатьох австрійців, майбутнє більше не малюється їм в позитивному ключі, безробіття зростає. Все це сприяє зростанню популярності консервативних партій, які пропонують, на перший погляд, прості рішення і набирають голоси» [3].

Угорщина в особі прем'єра В. Орбана чітко окреслила курс у напрямку відмови від ліберально-демократичної моделі державного устрою. Австрія починає хвилюватися і ці хвилювання теж мають правий ухил. У Німеччині поступово зростають «альтернативні» настрої (нові праві закликають до виходу з євросони). Французькі праві в другому турі виборів хоч й суттєво здали свої позиції, проте продовжують впливати на політичний клімат країни, радикалізуючи настрої громадян. Рішення Брюсселю стосовно надання квартир мігрантам і величезні штрафні санкції для незгодних підштовхнули болгар, румун і словаків голосувати за радикалів і націоналістів. У правий бік також похитнувся нордичний політичний маятник Скандинавських країн і Фінляндії. Що стосується останньої, то безпрецедентний успіх партії «Справжні фіни» 17 квітня 2011 р., яка отримала 19 % голосів у парламенті, професор університету Гельсінкі Я. Сундберг назвав «великим ударом для фінської політики», а відома фінська газета «Аамулехті» вийшла на наступний день під заголовком «Революція».

Разом із тим, у межах зазначеного правого ідеологічного зрушення, варто чітко розділяти євроскептиків і радикалів або ж крайніх правих. Якщо говорити мовою політичного психоаналізу, залучаючи сюди здобутки К. Хорні, виходить, що євроскептики втілюють у собі усвідомлений, тому нормальний, невротичний стан стосовно політики Брюсселя, не сприймаючи лише окремі аспекти процесу євроінтеграції на сучасному етапі. Натомість позиція крайніх правих більше нагадує неконтрольовані невротичні розлади, які зосереджують увагу на ціннісній проблемі та зміні наявного порядку. Через те, в один ряд ніколи не можна ставити, наприклад, Партію незалежності Великобританії з грецькою неонацистською партією «Золотий світанок». Респектабельні євроскептики ніколи не перетворяться на затятих націоналістів, політичні демарші яких, як правило, віддають антисемітизмом і расизмом.

І справа не в особистому, а в ідейному, ідеологічно-програмному конфлікті. Найджел Фараж не зміг би утворити коаліцію з Беппо Грілло, Марі Ле Пен чи Гертом Віддерсом, з «Йоббіком» чи польськими крайніми правими. Чому? Тому що він меншою мірою «європеїст», аніж країні праві. Він буде звертатися до проблем міграції чи краху мультикультуралізму попутно, не доводячи їх до крайності, адже головною проблемою для євроскептиків залишається шалений тиск брюссельської бюрократичної машини на національний державний суверенітет. Натомість

для правих радикалів неприйнятним є європейський проект, що його реалізує Брюссель на сучасному етапі, тобто, по суті, цивілізаційна прірва, яка символізує нездоланий розрив між проектом Європи у її крайньо-правому варіанті і брюссельською Європою. Що стосується Н. Фаража, то його більше цікавить не вся Європа, а конкретно Англія та її інтереси.

Хоча у цій ситуації не все так однозначно. Попри очевидно негативні моменти, які пов'язані з расизмом, фашизмом і антисемітизмом, «європеїзм» крайніх правих полягає у тому, що вони б'ють на сполох навколо ситуації, котра стосується збереження європейської ідентичності. Показовим прикладом у цьому відношенні є ситуація з футбольною командою Франції. У ранньому середньовіччі саме ця країна зупинила арабів під Парижем і заснувала велику Німецьку імперію, проте, коли ми дивимося матчі за участю їхньої збірної, то виникає таке враження, що Карл переміг арабів, а араби та ін. національності перемогли європейців. Директор центру «Українські студії стратегічних досліджень» Ю. Сиротюк з цього приводу зауважує наступне: «В Європі є велика проблема з тиском на ідентичність, мову, традиції. Об'єднану Європу народила християнська цивілізація, а зараз багато мігрантів мають інші цінності й зневажливо ставляться до християн. Багато з мігрантів отримують такі ж права, як європейці, і починають ними зловживати. Пам'ятаємо торішні звалтування жінок в Німеччині, є серйозна загроза з етнічною злочинністю в багатьох європейських країнах, ми не забули теракти в Бельгії. Тобто праві політичні сили з їх гаслами – це реакція на виклики, які стоять перед Європою» [2].

Звертаючи увагу на ці тенденції та аналізуючи їх, враховуючи відродження євроінтеграційного курсу та трансатлантичного вектора розвитку країни, котре декларує нова українська влада і парламентська більшість, потрібно відмітити декілька, на нашу думку, важливих політичних уроків, що їх мають винести з вищезазначеного можновладці (теперішні й майбутні), якщо прагнуть після себе залишити незалежну, самобутню, модерну, а точніше модернізовану, Україну.

Урок перший. Відродження інтересу до правої ідеї та консерватизму на рівні ідеології, доктрини і стратегії управління державою. Коли звідусіль починають лунати тези про користь технократів-професіоналів в уряді, які добре знають свою справу, то задумуєшся про те, що цей професіоналізм у наших українських реаліях ототожнюється з витонченістю «схем», що їх можна вигадати, щоб черговий раз вивести якомога більше активів з країни на приватні рахунки. Ми не проти професіоналізму, хоч і найкращого західного зразка, але за однієї умови – він має бути «надбудовою» над патріотизмом та відданістю національним інтересам. В іншому випадку Україна перетвориться на черговий проект, інформацію про який можна отримати в книзі Дж. Перкінса «Сповідь економічного вбивці» (2004).

Загравання з лівими ідеями й проектами в Україні, так і залишалося довгий час заграванням, результати якого не відповідали духу та логіці національного розвитку. Це обумовило дефіцит розуміння правої ідеї в українському суспільстві, трактування якої зводилося на маргінес (локальні прояви «хуторянства») або ототожнювалося з фашизмом і войовничим націоналізмом («бандерівщиною»), і все це редукується до оберігання власної «нерозвиненої» культурної ідентичності, тоді як ліві ідеї виражали дух прогресу та реформ.

Якщо покладатися на ретроспективний огляд, то ми помітимо, що суспільне буття українців завжди чимось нагадувало мережу, котра утворювалася завдяки інтеракції (взаємодії) громад, які культивували та підтримували традиції, гордилися своєю працею та власністю, захищали родинні цінності. Це формувало не просто індивідуальність, а співчутливу індивідуальність, котра й була невід'ємною «клітинкою» громади. І коли на заміну цим самобутнім, по своїй природі демократичним, утворенням приходить колективна та напівмістична сила у вигляді чи то ринку, чи то транснаціональної корпорації, чи навіть нації, тоді виникає органічний протест духу і тіла, який переріс у тривалу боротьбу за власні землі, країну, за незалежність, що триває й сьогодні.

Тому відродження інтересу до правої ідеї, на нашу думку, має бути тісно пов'язане з консервативною ідейно-політичною платформою, яка не є штучною і ззовні інкорпорованою

доктриною, не є містифікованою романтичною силою, а більше нагадує послідовну, продуману та органічно виведену з буття українського народу стратегію захисту та управління надбанням останнього. Стратегія ця має ґрунтуватися на синтезі традицій та інновацій, адже модернізація країни, якщо ми не хочемо втратити самобутність і національний колорит України у вирії цієї модернізації, повинна тісно поєднуватися зі сталими пересудами і переданнями, котрі зберігають генетичний код українства. Традиція *in potentia* містить у собі новацію, а остання є логічним і органічним продовженням самої традиції в часі, її адаптацією до викликів майбутнього.

Стратегія управління українською державою на консервативних засадах на сучасному етапі має базуватися не на ідеологемах євронігілізму чи євроінтеграції, соціалізму чи ліберального радикалізму, а на ідеології правого реформізму, що відійде від реакційно-локальних ідей і романтично-галасливого націоналізму у бік традиції сталого розвитку – традиції соборної та консолідуючої держави, яка відповідає за розвиток-виховання населення та модернізацію промислового й економічного потенціалу країни відповідно до власної фундаментальності та вимог сучасності.

Урок другий. Підкріплення правої консервативної ідеології необхідними інституційними та конституційними механізмами. Йдеться не лише про заснування консервативних політичних партій переважно центристського або поміркованого спрямування (саме партій, які вирізняються вшанування моральних і політико-правових традицій суспільного життя українців, а не проектів), але й про імплементацію консервативних та неоконсервативних ідеологічних змістів на рівні інституцій виконавчої, законодавчої та судової гілок влади, вироблення поваги до принципу конституціоналізму, що в межах політичної онтології є тим регулятивом, котрий запобігає виникненню фасадної державності й олігархічно-люмпенської системи.

Дотримання та реалізація в політико-правовому процесі демократичного конституціоналізму є одним із тих стабілізуючих факторів, який не дозволить перерости правій ідеї з поміркованого формату в крайній правий. Український консерватор як демократичний конституціоналіст завжди залишається в межах логіки захисту власних національних інтересів, керуючись нормами здорового глузду і прагматичного мислення, намагаючись приборкати ірраціональну силу природи. Він не переходить на сторону крайніх правих і радикалів, оскільки для нього важливішими є наративи порядку та стабільного національного розвитку, аніж наратив боротьби за національну гідність та цивілізаційні пріоритети.

Урок третій. Вироблення Україною «третього шляху» між Сциллою євроінтеграції та Харибдою «Русского мира». Тільки на відміну від крайніх правих цей шлях, враховуючи політичну та економічну географію України, в перспективі передбачає не цивілізаційну боротьбу, а співпрацю на окремих умовах з Євросоюзом і Росією, де в пріоритеті залишатимуться національні інтереси. Звісно, що такий шлях можливий лише за умови оздоровлення економіки та політичної системи країни, позбавлення її від «пухлин» під назвою плутократія та олігархономіка; налагодження партнерських стосунків з Європою та США у форматі обміну та співпраці, а не «куратор – підлеглий»; розв'язання конфлікту з Росією, попри цивілізаційний пафос, що нагнітається навколо нього тощо. Росія поводить з нами таким чином, настільки ми дозволяємо їй це робити. Чому вона не воює зі США, Китаєм чи Європою, намагаючись діяти іншими методами? Тому що вони цього не дозволяють. А українські керманічі своїми рішеннями і діями за всю новітню історію України дозволяли Росії в нас почуватися як в себе дома, поступово нав'язуючи нам власний ідеологічний проект «батогом або пряником».

Зміцнившись на правочентричних консервативних засадах внутрішньо, ми зміцнимо свої позиції на міжнародній арені. Саме тому ми не даремно почали з системи державного управління, адже якщо там запанують не «політичні підприємці», а освічені консерватори та національні прагматики, що вболівають за долю своєю країни, тоді Україна поступово почне одужувати в усіх сферах. І коли закінчиться цей процес, у результаті якого ми отримаємо модернізовану та конкурентоспроможну економіку, здорову та збалансовану політичну систему, потужну армію, реформовану освіту, медицину та створену систему патріотичного виховання молоді, ось тоді ми

почнемо поважати і любити свою країну, а наші закордонні партнери почнуть рахуватися з нами, визнавати нашу суб'єктність. А допоки нами керують олігархи та «політичні підприємці», Україна буде з кожним роком відставати у світовому та цивілізаційному розвитку, залишаючись об'єктом міжнародної політики та країною з «суперечливою» історією, що не має права на самостійне майбутнє.

Наукова новизна. Обґрунтовано правоцентристський консервативний ідеологічний вектор розбудови української державності, враховуючи теперішню популярність правих в Європі, а також ті загрози, котрі несе російська агресія та олігархічно-корупційна система управління нашою країною.

Висновки. Отже, зважаючи на правий ідеологічний рух в Європі, який з огляду на виклики, що сьогодні стоять перед Заходом, буде зміцнюватися та набирати обертів і в подальшому, а також враховуючи військову агресію та цивілізаційне протистояння з Росією, цілком логічним і закономірним є відродження інтересу до правої ідеї, відновлення процесу реактуалізації консервативних ідеологічних змістів в Україні на сучасному етапі. Окреслена ситуації, що нині ми спостерігаємо на європейському політичному та ідеологічному фронті, лише підтверджує важливість і життєдайну роль консервативної ідеології для нашої країни, яка виступає в умовах банкрутства проекту лібералізму по-українськи, що найкраще проявив себе на прикладі розквіту плутократії та олігархоміки, підвладності зовнішньому управлінню державою, стабілізуючим і модернізуючим фактором в українському суспільстві, за умови вироблення відповідних механізмів конституційного та інституційного впровадження ідеологем порядку, сталого розвитку, захисту традиційних цінностей та національного суверенітету.

Список використаних джерел:

1. Популярность крайне правых – это индикатор недовольства: [Электронный ресурс]: [интервью Л. Ульяновой с А. Тэвдой-Бурмули от 09.07.2014] – Режим доступа: <https://politconservatism.ru/interview/populyarnost-krayne-pravykh-indikator-nedovolstva>. – Загл. с экрана. – Дата обращения 17.02.2018.
2. Почему Европа стремительно «правеет»? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fttc.com.ua/2016/07/pochemu-evropa-stremitelno-praveet/>. – Загл. с экрана. – Дата обращения 02.02.2018.
3. Право руля: новый политический курс Европы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://russian.rt.com/article/304146-pravo-rulya-novyi-politicheskii-kurs-evropy>. . – Загл. с экрана. – Дата обращения 05.02.2018.

References:

1. *The popularity of the extreme right is an indicator of dissatisfaction.* (2014). [online] Available at: <https://politconservatism.ru/interview/populyarnost-krayne-pravykh-indikator-nedovolstva>. [Accessed 17 February 2018]. Title from the screen.
2. *Why Europe becomes “right” so fast?* (2016). [online] Available at: <http://www.fttc.com.ua/2016/07/pochemu-evropa-stremitelno-praveet/>. [Accessed 2 February 2018]. Title from the screen.
3. *The Course is on right: a new political course of Europe.* (2016). [online] Available at: <https://russian.rt.com/article/304146-pravo-rulya-novyi-politicheskii-kurs-evropy>. [Accessed 5 February 2018]. Title from the screen.